

Министерство образования Республики Беларусь
Учреждение образования
«Полоцкий государственный университет»

Романо-германская филология,
Контексты культуры
и литературные связи

Международный сборник научных статей

Новополоцк
2017

Редколлегия:

А.А. Гугнин – доктор филологических наук (отв. ред.);
Д.А. Кондаков – кандидат филологических наук;
Т.М. Гордеенок – кандидат филологических наук;
Р.В. Гуревич – доктор филологических наук;
Г.Н. Ермоленко – доктор филологических наук;
Е.А. Зачевский – доктор филологических наук;
З.И. Третьяк – кандидат филологических наук;
Н.Б. Лысова – кандидат филологических наук;
С.М. Лясевич – кандидат филологических наук;
С.Ф. Мусиенко – доктор филологических наук;
М.Д. Путрова – кандидат филологических наук;
Л.Д. Синькова – доктор филологических наук;
И.А. Чарота – доктор филологических наук.

Рецензенты:

кандидат филологических наук, профессор,
заведующий кафедрой зарубежной литературы МГЛУ Ю.В. Стулов,
кандидат филологических наук, доцент,
заведующий кафедрой перевода БГУ Д.О. Половцев

Романо-германская филология. Контексты культуры и литературные связи : междунар. сб. науч. ст. / Полоцкий гос. ун-т ; редкол.: А.А. Гугнин (отв. ред.) [и др.] – Новополоцк, 2017. – 352 с.
ISBN 978-985-531-572-9.

В настоящем международном научном сборнике, продолжающем предыдущие издания (2011 и 2013 гг.) кафедры мировой литературы и иностранных языков Полоцкого государственного университета, публикуются статьи по актуальным вопросам романо-германской и славянской филологии, методологии литературоведческих исследований, методике преподавания гуманитарных дисциплин. Особое внимание в данном сборнике уделено проблемам конкретно-исторического изучения литературных взаимосвязей, а также философским, социальным и литературоведческим аспектам изучения проблемы войны и мира.

УДК 82.0(082)
ББК 83.3(4)я43

мировой войны. Тоталитаризм техники и варваризация цивилизации, симптоматику которых описали, каждый по своему, в начале XX века Бердяев и Юнгер, обернулись не победой духа, а возникновением новых «нетрадиционных войн», сущность которых заключается в том, что одновременно имеют место и война, и мир; происходят как преступления, так и боевые действия, страдают как гражданские лица, так и солдаты. Новая война не ведется в национальных интересах, напротив, она снимает ограничение ответственности государств национальной территорией, превращаясь в своеобразные «мировые полицейские войны», утверждающие не историчный гуманизм Бердяева и подлинное единство нации Юнгера, а политику военизированного гуманизма, приводящую к эскалации насилия.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бердяев, Н. *Философия свободы* / Н. Бердяев. – Харьков: Фолио; М.: ООО «Издательство АСТ», 2002.
2. Юнгер, Э. *Рабочий. Господство и гештальт; Тотальная мобилизация; О боли* / Э. Юнгер / Перевод А.В. Михайловского. – СПб.: Наука, 2002.
3. Бердяев, Н. *Футуризм на войне (Публицистика времен Первой мировой войны)* / Н. Бердяев. – М.: Канон +, 2004.

ВАЙНА ЯК САЦЫЯКУЛЬТУРНАЯ З’ЯВА XX СТАГОДДЗЯ

І.У. Забалотная

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Мінск (Беларусь)

Сусветныя войны сталі каталізатарам глыбокага крызісу гуманізму і агульначалавечых каштоўнасцей. Паняцце культурнай каштоўнасці становіцца невыразным. Часта каштоўнасці становяцца адноснымі, не маюць агульнага прызнання. П. Сарокін зусім слушна канстатуе такія змяненні: «Шлюб, прыватная ўласнасць, Бог – гэтыя каштоўнасці вагаюцца, аспрэчваюцца, становяцца марнасцю. <...> Няма ніводнай каштоўнасці, якая звязвала б аднолькава гітлераўцаў і антыгітлераўцаў, камуністаў і капіталістаў, бедных і багатых, вернікаў і бязбожнікаў. У выніку каштоўнасці страчваюць сваю стрымальную сілу» [1, с. 143].

Асаблівасці вайны ў XX стагоддзі:

- усеахопны, татальны характар, нечуваная жорсткасць, калі руйнуюцца артэфакты культуры, разбураюцца імперыі, калечыцца лёсы пакаленняў, знішчаюцца цэлыя народы; ворагам становіцца цэлы блок дзяржаў, практыкуюцца масавае выкарыстанне самалётаў, танкаў, падводных лодак, атрутных рэчываў, для знішчэння людзей прымяняецца зброя масавага паражэння – атрутны газ;
- з’яўленне новых форм вайны (інфармацыйная, псіхалагічная, дыпламатычная, эканамічная, «гібрыдная» і інш.);
- змяненне яе маштабаў (ад узбуйнення да разбуйнення, ад сусветных да вялікай колькасці малых войн);
- узнікненне новых прычын для развязвання ўзброеных канфліктаў на глабальным узроўні (культурныя адрозненні паміж краінамі і цывілізацыямі). На асабістым узроўні адбываецца дэвальвацыя каштоўнасцей: замест салдата, які змагаецца за абарону радзімы і свайго народа, на авансцэну выступае баявік-тэрарыст.

У XX стагоддзі канцэпт вайны атрымаў надзвычай змястоўнае і разнастайнае ўвасабленне ў працах філосафаў, рэлігійных дзеячаў, сацыёлагаў, палітолагаў, культуролагаў. Вайна разглядалася імі не толькі як універсальнае злачынства супраць чалавечнасці, але і як своеасаблівы рухавік прагрэсу ў культуры (як умова ўзнікнення дзяржаў, стварэння нацый, аб’яднання ўсяго чалавецтва). Напрыклад, у поглядах М. Бярдыяева заўважаецца своеасаблівая эвалюцыя ад прызнання амбівалентнасці вайны да яе адмаўлення. Так, спачатку філосаф пісаў, што адносны да вайны могуць быць толькі антынамічнымі, можна адначасова прымаць і не прымаць яе [2, с. 428]. Ён сцвярджаў неабходнасць жорсткасці, а значыць і вайны. Але пазней філосаф крытыкаваў падзел войн на справядлівыя і несправядлівыя, бо вайна – з’ява, якая знаходзіцца па-за мараллю [3, с. 155]. Ён лічыў, што ў параўнанні з ранейшымі войнамі, на сучаснай вайне не можа быць мужнасці. Сапраўды, такія якасці, як мужнасць і самаахвярнасць паступова нібыта адыходзяць на другі план, бо, напрыклад, пры бамбардыроўцы трэба толькі мець «мужнасць» скінуць бомбу ў вызначаную хвіліну ці падчас тэрарыстычнага акту ўзарваць людзей і самога сябе. Як зусім слушна заўважае філосаф, «чалавек, які вылучаецца ваеннай храбрасцю, можа праяўляць самую ганебную грамадзянскую і маральную баязлівасць. І іменна таталітарныя дзяржавы, якія імкнуцца да магутнасці і патрабуюць ваеннай храбрасці, не дапускаюць маральнай і грамадзянскай храбрасці і выходзяць баязліўцаў-рабоў» [3, с. 156]. У якасці доказу слушнасці такога меркавання можна прывесці прыклад ста-

новішча Германіі перад Другой сусветнай вайной, калі толькі адзінкавыя асобы не пабаяліся выказаць сваю маральную і грамадзянскую пазіцыю, за што зведалі ганенні або былі вымушаныя эміграваць. Думкі М. Бярдзьева пераклікаюцца з меркаваннем З. Фрэйда, які лічыў, што людзі падзяляюцца на правадыроў і падначаленых і што няроўнасць з'яўляецца прыроджанай і неадхільнай. Падначаленыя складаюць пераважную большасць, ім патрэбны той, хто будзе прымаць за іх рашэнні і каму яны падпарадкоўваюцца добраахвотна [4, с. 267]. Таму храбрасць для падначаленых – гэта перш за ўсё безумоўнае выкананне ўсіх загадаў, у тым ліку і бесчалавечных.

Змяняецца погляд філосафа на ролю асобы ў вайне. Калі раней ён разважаў пра каштоўнасць асабістага і нацыянальнага гонару, то ў пазнейшай працы выдзяляе каштоўнасць самой асобы [3]. У цэнтр разважанняў мысляр ставіў чалавека, таму сваю філасофію называў персаналісцкай. Згодна з яго канцэпцыяй персаналізму, вайна з'яўляецца не толькі самай апошняй ступенькай гвалту, але і самай апошняй формай антыперсаналізму, г. зн. вайна адмаўляе асобу. Узнікае пытанне: хто такі чалавек на вайне? Згодна з М. Бярдзевым, гэта раб, несвабодны чалавек. Вайна твораць псіхічны і фізічны гвалт над людзьмі. Войска выступае як цэласны арганізм, у якім кожны чалавек як часцінка цэлага займае сваё месца, а значыць, ён не адчувае сваёй індывідуальнасці. Але гістарычныя і мастацкія прыклады даюць падставу меркаваць, што ўсё ж ёсць людзі, якія могуць не толькі ваяваць, але і аналізаваць свае ўчынкi, думаць і не губляць сябе як асобу.

Іншы вучоны, амерыканскі футуролаг С. Ханцінгтан разважае пра ролю вайны ва ўзаемасувязі з нацыянальнай ідэнтычнасцю [5]. Ён ацэньвае вайну як гістарычна станоўчую з'яву, бо, па-першае, яна стварыла дзяржавы і нацыі, а, па-другое, менавіта ў змаганнях з іншымі супольнасцямi, якія валодаюць сваёй мовай, рэлігіяй, культурай, пэўны народ здабывае пачуццё нацыянальнай ідэнтычнасці (напрыклад, французы, англічане, германцы і інш.). У сувязі з гэтым прыгадваецца канцэпцыя «выкліку-адказу» А. Тойнбі. Вайна выступае выклікам, на які народ шукае адэкватны адказ і знаходзіць яго ў працэсе здабывання нацыянальнай ідэнтыфікацыі. «Мы даведваемся, кім з'яўляемся, толькі пасля таго, як нам становіцца вядома, кім мы не з'яўляемся, і толькі затым мы даведваемся, супраць каго мы», – вельмі слушна зазначае С. Ханцінгтан [6]. Пасля халоднай вайны палітыка ва ўсім свеце пачынае будавацца ўздоўж новых ліній культурных разломаў. Людзі звяртаюцца да сваіх вытокаў, вялікую ролю ў самавызначэнні пачынаюць адыгрываць рэлігія, гісторыя, мова, нацыянальныя каштоўнасці, звычаі. Менавіта культурная ідэнтыфікацыя становіцца вызначальнай у адносінах паміж краінамі на мяжы XX–XXI стагоддзяў.

С. Ханцінгтан піша, што краіны з падобнымі культурнымі традыцыямi схільныя супрацоўнічаць паміж сабой, а найчасцей уступаюць у канфлікты краіны з рознымі культурамi. Прычыны ўзброеных канфліктаў паміж краінамі і цывілізацыямi маюць, на яго думку, карані менавіта ў культурных адрозненнях, а не ў ідэалагічных, палітычных або эканамічных. Вучоны вылучае канфлікты на мікраўзроўні (паміж суседнімі дзяржавамі, якія належаць да розных цывілізацый) і на макраўзроўні (паміж стрыжнёвымі дзяржавамі, якія належаць да розных цывілізацый), прагназуе, што самым небяспечным будзе канфлікт паміж Заходняй і ісламскай цывілізацыямi. З меркаваннем С. Ханцінгтана наконт прычын канфліктаў у сучасным свеце нельга не пагадзіцца. Усё ж культурныя адрозненні, на нашу думку, з'яўляюцца хаця і вельмі важнай, але толькі адной з прычын узнікнення ўзброеных канфліктаў.

Адносна прычын вайны погляды вучоных мяняліся на працягу стагоддзя: ад выяўлення тых, што існавалі спрадвечу (за пашырэнне тэрыторый, набыцця дарэмнай рабочай сілы і матэрыяльных даброт) да ўстанаўлення новых (пагроза ядзернага канфлікту, перавага найвышэйшых відаў узбраення або трансфармацыя характару вядзення вайны ў адной з варагуючых дзяржаў ці кааліцый, нарэшце, культурныя адрозненні паміж асобнымі дзяржавамі ці блокамі дзяржаў).

У XX стагоддзі выявілася трансфармацыя самога характару вядзення вайны: ад трынітарнай (К. фон Клаўзэвіц) праз сусветную (Першая і Другая сусветная войны) да нетрынітарнай або асіметрычнай (М. ван Крэвельд) на мяжы XX–XXI стагоддзяў.

Даследчыкі адзначаюць такую важную асаблівасць сусветных войнаў, як паскораны тэхнічны прагрэс, перавага ў якім часта вырашала вынік ваенных дзеянняў [7, 8]. Аднак тэхнічны прагрэс прывёў толькі да ўдасканалення зброі, да з'яўлення зброі масавага знішчэння, а зусім не да знікнення войнаў.

Сац'ёлаг У. В. Сярэбраннікаў вылучае такую асаблівасць вайны ў XX стагоддзі, як змяненне яе маштабаў [9, с. 8]. Калі да сярэдзіны XX стагоддзя войны ўзбуйняліся, уцягваючы ўсё большую колькасць дзяржаў, то ў другой палове стагоддзя пачынаецца іх разбуйненне, г. зн. з'яўляецца менш вялікіх войнаў, а колькасць малых і сярэдніх павялічваецца. Даследчык адзначае пашырэнне зместу вайны. З'яўляюцца такія формы супрацьстаяння, як эканамічная, дыпламатычная, інфармацыйная, псіхалагічная і іншыя. Падобнай пазіцыі прытрымліваецца М. ван Крэвельд у працы «Трансфармацыя вайны» [10]. На яго думку, колькасць буйнамаштабных міждзяржаўных войнаў зараз скарачаецца, а найбольшае распаўсюджанне атрымліваюць войны супраць недзяржаўных арганізацый або паміж імі (войны ў Алжыры, Ліване, Мазамбіку, Паўночнай Ірландыі, Руандзе, Самалі, былой Югаславіі; да войнаў, якія не паддаюцца

кантролю, належаць войны ў Афганістане, Анголе, Чачні, Калумбіі, Конга, Егіпце, Іраку). Такія войны нізкай інтэнсіўнасці вучоны называе нетрынітарнымі або асіметрычнымі. На наш погляд, тэрмін «асіметрычная вайна» найбольш дакладна вызначае характар сучасных канфліктаў, калі за тэрарыстычнымі групамі, адзіночнымі баявікамі хаваецца больш моцная структура, якую падтрымлівае сусветны рынак узбраення. Тэрмін «нетрынітарная вайна» палемізуе з тэрмінам К. фон Клаўзэвіца «трынітарная вайна» (у вайну ўцягнуты дзяржава, армія і мірнае насельніцтва, якое не мела права ўмешвацца ў ход ваенных дзеянняў, але плаціла падаткі) [11].

Сярод розных аспектаў разгляду канцэпту «вайна», матэрыяльнага, рэлігійнага, маральнага (у М. Бярдыяева), псіхааналітычнага (у З. Фрэйда), аксіялагічнага і сацыялагічнага (у П. Сарокіна, С. Ханцінгтана) найбольш выразна ў другой палове XX стагоддзя стаў вылучацца антрапалагічны.

Змест канцэпту «вайна» ў беларускай мастацкай культуры выявіўся ў філасофскім, сацыяльным, асобасным аспектах.

Філасофскі аспект звязаны з асэнсаваннем экзістэнцыяльных праблем, якія выявіліся ў лініях сувязі «вайна і час», «вайна і памяць» (ахвярнасць і духоўная стойкасць народа). Лінія сувязі «вайна і мір» яскрава высвечваецца ў пратэсце супраць вайны (у тым ліку і ядзернай), у паказе прычын сусветных войнаў. Праблемы міжкультурнага і міжпакаленняга дыялогу як канфлікту паміж пакаленнямі ў адной культуры найбольш выразна вырашаюцца ў драматургіі і тэатры.

Сацыяльны аспект праявіўся ў паказе ўплыву розных грамадскіх падзей на свядомасць людзей («вайна і грамадства»). Першая сусветная вайна і рэвалюцыя, тэрытарыяльная разарванасць краіны, масавыя рэпрэсіі адлюстраваліся ў творах М. Гарэцкага, К. Чорнага, В. Быкава, В. Адамчыка, у фільме «Знак бяды» і інш. Рашучы настрой на змаганне, мужнасць і стойкасць пры абароне краіны выявіліся ў рэалістычных шматфігурных кампазіцыях В. Волкава, І. Ахрэмчыка, у п'есе і фільме «Брэсцкая крэпасць». Лінія сувязей «вайна і радзіма» рэалізавалася ў кірунках: «вайна і прырода», «вайна і зямля» (як уласнасць, аснова дабрабыту), «вайна і народ» (шырокі партызанскі рух або здрадніцтва).

Асабліва поўнае вырашэнне атрымаў *асобны аспект*, які актуалізаваўся ў мадэлі адносін чалавека да вайны. М. Гарэцкі, К. Чорны, В. Быкаў, А. Макаёнак і інш. засведчылі мужнасць або баязлівасць асобы, франтавое братэрства. Псіхалогію і глыбіні свядомасці здрадніка паказалі А. Адамовіч, В. Рыбары, А. Кашкурэвіч, трагічна-жахлівы досвед вайны ў дзяцей раскрылі В. Казько, Э. Клімаў, Л. Левін. Спалучэнне прыгожага і жахлівага на вайне (жанчына і вайна) паказалі С. Алексіевіч, В. Дашук, М. Залозны, І. Рэй і інш. Выразнасць у асэнсаванні трагізму асобы на вайне дасягалася рознымі сродкамі мастацтва.

Разгляд вайны як сацыякультурнага феномена дазволіў не толькі вызначыць асаблівасці войнаў у XX стагоддзі, але і ўбачыць цэлы шэраг ліній суаднесення вайны як сацыякультурнага феномена з іншымі паняццямі. Найперш, гэта: «вайна і грамадства», «вайна і асоба» (псіхалогія ўспрымання трагічных падзей і паводзін чалавека ў экстрэмальных абставінах), «вайна і калектыўная свядомасць», «вайна і каштоўнасці культуры» (жыццё, свабода, ісціна, сацыяльная справядлівасць, маральны выбар, дабро, прыгажосць і інш.), «вайна і пачуццё нацыянальнай ідэнтыфікацыі», псіхалагічныя характарыстыкі асобы. Такія лініі сувязі адлюстроўваюць змест канцэпту «вайна», запаўняючы актуальны, гістарычны і глыбінна-сэнсавы ўзроўні яго структуры. Яны прыдатныя для даследавання канцэпту «вайна» ў беларускай мастацкай культуры як своеасаблівага арыенцеры-паказальніка пры разглядзе канкрэтных твораў беларускага мастацтва.

ЛІТАРАТУРА

1. Сорокин, П. Причины войны и условия мира / П. Сорокин // Социологические исследования. – 1993. – № 12.
2. Бердяев, Н. Психология войны и смысл войны / Н. Бердяев // Судьба России: Сочинения. – М.: ЗАО ЭКСМО-Пресс, 1998.
3. Бердяев, Н. О назначении человека; О рабстве и свободе человека / Н. Бердяев. – М.: АСТ Москва, 2006.
4. Фрейд, З. Почему война? / З. Фрейд // Психоанализ. Религия. Культура. – М.: Ренессанс, 1992.
5. Хантингтон, С. Кто мы? Вызовы американской национальной идентичности / С. Хантингтон. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2008.
6. Хантингтон, С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.gribuser.ru/xml/fictionbook/2.0>. – Дата доступа: 10.01.2010.
7. Сенявская, Е.С. Психология войны в XX веке: исторический опыт России / Е.С. Сенявская. – М.: РОССПЭН, 1999.
8. Тоффлер, Э. Война и антивоенная: Что такое война и как с ней бороться. Как выжить на рассвете XXI в. / Э. Тоффлер, Х. Тоффлер. – М.: АСТ: Транзиткнига, 2005.

9. Серебрянников, В.В. Социология войны / В.В. Серебрянников. – М.: Ось-89, 1998.
10. Кревельд, М. ван. Трансформация войны / Мартин ван Кревельд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005.
11. Клаузевиц, К. О войне / К. Клаузевиц. – М.: Эксмо; СПб.: Мидгард, 2007.

САЦЫЯКУЛЬТУРНЫЯ ВЫМЯРЭННІ КАНЦЭПТУ «ВАЙНА» Ў БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

І.У. Забалотная, П.І. Лявонова

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Мінск (Беларусь)

Тэма Другой сусветнай вайны знайшла шырокае ўвасабленне ў розных відах беларускага мастацтва, і найперш у літаратуры і тэатры. Письменнікаў яднала, незалежна ад іх ідэйна-светапоглядных перакананняў, адзіная духоўная прастора – Беларусь. Матэрыялам для большасці твораў служылі рэальныя ваенныя падзеі. Дакументальнасць – галоўная рыса тагачаснага мастацтва. Існавала вельмі цеснае дачыненне мастакоў да лёсу народа, бо аўтар, герой і чытач (глядач) жылі ў адным трагічным часе. Герой мастацкага твора ўвасабляў, як правіла, не так індывідуальныя асаблівасці прыватнага лёсу, як агульнанародны погляд на з’явы, на тэндэнцыі развіцця ваенных падзей.

У вялікіх эпічных творах «Векамомныя дні» М. Лынькова і «Мінскі напрамак» І. Мележа найбольш ярка выявіўся актуальны пласт структуры канцэпту «вайна», калі на першы план выходзілі масавыя сцэны змагання з ворагам на фронце і ў партызанах, гераічныя подзвігі, а перажыванням чалавека месца амаль не знаходзілася. Творы вызначаліся панарамнасцю, шматпланавасцю, пэўнай аднастайнасцю кампазіцыйнай структуры. І. Мележ так ацэньваў свой твор: «Раман мой падобны многімі рысамі на другія раманы пра вайну, якія ствараліся ў тых гады. Ён шырокі па складзе дзеючых асоб і па ахопе падзей. Асноўная танальнасць яго – гераічная. Гэта кніга пра нашу перамогу ў Беларусі, пра вызваленчую бітву за беларускую зямлю ў 1944 годзе. Гэта кніга па задуме – пра веліч народнага подзвігу. З гэтай тэмай пераплятаюцца і маральныя праблемы, але яны маюць другараднае значэнне» [1, с. 8]. Панарамным творах не хапала ўвагі да канкрэтнага чалавека, беларуса, адметнасці нацыянальнай гісторыі. Агульнай адзнакай такіх твораў становіўся паказ змагання супраць ворага за *агульную радзіму*, а роля беларусаў разглядалася ў арганічным спалучэнні з расійскай гісторыяй, пры гэтым ігнараваліся непамерна вялікія страты беларускага народа (улічваліся пакуты *ўсяго савецкага народа*). Разам з тым складвалася ўяўленне пра беларускую зямлю як партызанскую зону, што, з аднаго боку, вылучала беларускі народ як мужны і стойкі ў барацьбе з акупантамі, а, з другога боку, з’яўлялася ягоным нібыта «заслужаным» правам на ўваход у агульную савецкую сям’ю. Партызанскі міф, на думку П. Радлінга, «узносіў дасягненні беларусаў і адначасова прывязваў іх да братоў-расійцаў ды іншых народаў СССР. Ушанаванне ваеннага гераізму мыслілася адначасова як ода камуністычнаму кіраўніцтву і спосаб інтэграцыі беларусаў у савецкую сям’ю народаў» [2, с. 60].

Письменнікі не заставаліся нязменнымі ў сваіх перакананнях, якія ўдакладнялі ў адпаведнасці з часам. Так, напрыклад, І. Шамякін у пенталогіі «Трывожнае шчасце» (1956–1963) выявіў тыповы для свайго пакалення бачанне жыцця, калі людзі верылі ў сацыялістычныя ідэалы, у светлую будучыню пасля перамогі, не сумняваліся ў правільнасці палітыкі камуністычнай партыі. Наватарскі змест яго аповесці «Гандлярка і пэст» у выбары галоўнай гераіні – жанчыны з сацыяльных нізоў, якая рызыкуе жыццём дзеля выраставання падпольшчыка, дзеля абароны ад фашыстаў сваёй маленькай дачкі, свайго дома, радзімы. Духоўнае ўзвышэнне звычайнай гандляркі з Камароўкі, трагічны лёс жанчыны на вайне – такі змест, хаця і быў наватарскім, усё ж цалкам укладаўся ў ідэалогію свайго часу. А вось аповесць «Ахвяры» (1990) напісана настолькі рэалістычна-праўдзіва, што нагадвае сабой творы В. Быкава і А. Адамовіча. Значынная роля «асобых» атрадаў у партызанскім руху раскрываецца праз псіхалогію і ўчынкі жорсткага прагматыка і прыстасаванца маёра Золатава, які ў вайну загубіў сапраўдных змагароў і патрыётаў (падпольшчыка Шабовіча, хворага начальніка штаба Брагінскага), а пасля вайны здолеў «выстраліць па жыццях» камандзіра партызанскага атрада А. Мана і камісара Кіпеня. Стварэнне вобраза Золатава – удзельніка вайны, прытым не шэраговага байца, а камандзіра, які не давяраў ні арыштаванаму, ні жонцы, ні сябру, ні начальніку, а «ачышчаў», «пазбаўляў» дзяржаву ад «маладушных», дзеля таго толькі, каб выслужыцца самому – сапраўднае наватарства ў творчасці І. Шамякіна, сведчанне яго творчай эвалюцыі.

В. Адамчык у тэтралогіі, якая аб’яднала раманы «Чужая бацькаўшчына» (1977), «Год нулявы» (1982), «І скажа той, хто народзіцца» (1985), «Голас крыві брата твайго» (1990), выяўляе нацыянальны аспект асэнсавання вайны. У цэнтры раманага цыкла знаходзіцца лёс *народа* Заходняй Беларусі напярэдадні і ў час Другой сусветнай вайны. Вёсачка Верасава, дзе і адбываюцца асноўныя падзеі, становіцца нацыянальным домам, своеасаблівым косма-псіха-логасам Заходняй Беларусі. У раманах створана цэлая